

sign, construction) and decorative effects; creative method, process and result of artistic and technical design of industrial products, their complexes and systems, focused on achieving the fullest compliance of the created objects and the environment as a whole with the possibilities, human needs, both utilitarian and aesthetic.

Keywords: *design, web-designer, entrepreneurial competence, structure of entrepreneurial competence, structural and semantic characteristics.*

Дата подання рукопису: 30 травня 2020 р.

Дата прийняття до друку: 30 липня 2020 р.

УДК 37.048.3:159.9.072

<https://doi.org/10.37041/2410-4434-2020-16-12>

Світлана Семенюк

*викладач кафедри дизайну Арт академії
сучасного мистецтва імені Сальвадора Далі,
м. Київ, Україна*

ВИВЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ДЛЯ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. *У статті розкрито проблему вивчення індивідуальних можливостей майбутніх дизайнерів для успішної професійної діяльності. Обґрунтуванні основні підходи до процесу діагностування професійної придатності в умовах сучасної освіти, з урахуванням динаміки розвитку психофізіологічної і психічної організації особистості та її професійної обдарованості.*

Ключові слова: *педагогічна діагностика, тестування, професійна орієнтація, професійні можливості, професійне самовизначення*

Постановка проблеми. Врахування особистісного потенціалу людини, відповідність вимогам професії значно підвищує умови для успішної самореалізації особистості на сучасному ринку праці. Практичний досвід свідчить, що якісний професійний відбір кандидатів з урахуванням професійної придатності скорочує терміни підготовки, період адаптації молодого фахівця, забезпечує економічну ефективність професійного навчання і є підґрунтям створення оптимальної системи управління трудовими ресурсами на підприємствах.

Широкий спектр діагностичних методик оцінювання професійної придатності майбутніх фахівців сприяє одержанню достовірної і надійної інформації щодо прогнозування успішності формування професійно важливих якостей особистості, можливостей її професійного розвитку й досягнення успіху в професійній діяльності. Розвиток індивідуальних творчих здібностей майбутніх дизайнерів є запорукою їх успішної професійної реалізації та побудови професійної кар'єри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із зазначеної проблеми, виокремлення невирішених її частин. Різні аспекти проблеми відповідності особистісних якостей людини вимогам професії висвітлено в працях К. Гуревича [1], С. Алексеевої [2], Є. Климова [4], М. Корольчука [5], А. Маркової [7], Г. Татаурова-Осики [9] та інші вчені. Проблема психолого-педагогічної діагностики присвячені дослідження Д. Дубравської [3], Н. Максимчука [6], Л. Собчик [8]. Аналіз останніх досліджень свідчить, що при визначенні професійної придатності необхідним є цілісне вивчення індивідуальних особливостей загального розвитку особистості, виявлення її професійної спрямованості, ціннісних орієнтацій, мотивів, характеру, темпераменту, потреб, інтересів.

Метою статті є обґрунтування основних підходів до процесу діагностування професійної придатності в умовах сучасної освіти, з врахування динаміки розвитку психофізіологічної і психічної організації особистості та її професійної обдарованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна придатність визначається сукупністю психічних й психофізіологічних особливостей людини, які необхідні й достатні для досягнення суспільно прийнятної ефективності в тій чи іншій професійній діяльності. Визначення професійної придатності полягає в оціню-

ванні можливостей суб'єкта щодо опанування того чи іншого виду професійної діяльності й складає спеціалізовану процедуру діагностування. У процесі діагностування досліджуються взаємозв'язки мотиваційних, когнітивних, операційних та афективних компонентів суб'єкта, підготовленість його індивідуально-типологічних властивостей до професійної діяльності. За результатами діагностування аналізують тип характеру, темперамент, воля, пам'ять, звички (характерологічні особливості) особистості, досліджуються її спрямованість, фізичний розвиток, стан здоров'я тощо. Діагностування уможлиблює визначення типу соціальної спрямованості суб'єктів діагностики, дозволяє провести ґрунтовний аналіз їх здібностей, на підставі якого прогнозується формування професійно важливих якостей майбутнього фахівця.

Визначення професійної придатності відбувається на основі вивчення штучно виділених та ізольованих якостей особистості, тому діагностування вимагає ретельного підбору методик психодіагностики і прогнозування. Необхідно враховувати і той факт, що недостатньо розвинені спочатку здібності під час навчання можуть прогресивно розвиватись, що дозволить майбутньому фахівцю успішно працювати по набутій спеціальності. Одночасно, не можна робити кінцевий висновок про професійну придатність особистості до даної професії при наявності лише окремих, хоч і важливих, професійних якостей.

У галузі професійного відбору використовується комплекс методик діагностування професійної придатності майбутніх дизайнерів, який поділяється на групи залежно від типової класифікації психологічних властивостей особистості, зокрема: методика діагностики пізнавальних здібностей (оцінювання здібностей сприйняття, пам'яті, уваги, інтелекту, креативності), діагностика спеціальних здібностей (музичних, акторських, технічних, ділових якостей), діагностика особистісних особливостей, діагностика самосвідомості, діагностика мотиваційної сфери, діагностика міжособистісних відносин тощо. Інтеркореляційний зв'язок між цими методиками діагностування повинен бути найменший, що забезпечить диференційність оцінювання та високу дискримінанту здатності розвитку професійно важливих якостей майбутніх дизайнерів.

Діагностування професійної придатності майбутніх дизайнерів здійснюється через систему напрямів, зокрема, інформаційно-

констатуючий (анкета, інтерв'ю, бесіда, анкета-коментар, ранжирування), рейтингово-оцінюючий (експертна оцінка, незалежні характеристики, самооцінка), продуктивний (тести), дієво-поведінковий (спостереження, дискусії, диспути), соціометричний.

Визначення професійної придатності майбутніх фахівців відбувається через створення моделі прогнозування, яка є певним алгоритмом, що дозволяє визначити опосередковану характеристику професійної придатності для осіб цієї професії. Характеристика професійної придатності уможлиблює виявлення характерних компенсаторних властивостей особистості, які обґрунтовуються статистичними нормами. Статистичний підхід до визначення професійної придатності завжди пов'язаний зі спрощенням реальної сформованості особистості.

Подолати недоліки такої моделі прогнозування професійної придатності можливо на основі використання «теорії провідних тенденцій» запропонованих Л. Собчик [8]. Автор бере за основу сучасну концепцію психології індивідуальності, в якій визначальною типологічною ознакою є присутність певного типологічного динамічного вектора на всіх рівнях розвитку особистості, що проявляється однією або декількома провідними тенденціями. Провідна тенденція в руслі цієї концепції являє собою стійку, стрижневу якість особистості, базовану на типі вищої нервової діяльності, конституціонально закладених властивостях нервової системи й визначає індивідуальні властивості адаптаційних механізмів, стилем мислення, міжособистісною поведінкою, силою мотивації. Інтегративним центром є самосвідомість, яка включає усвідомлене власного «Я» у контексті соціальних стосунків. Ключовим положенням типологічного підходу вважається те, що професійна придатність не дається людині з її народженням, вона формується в процесі навчання і наступної професійної діяльності за наявності позитивної мотивації. Найбільш повне врахування типологічного динамічного вектора розвитку особистості забезпечує успішність прогнозування професійної придатності.

Визначення професійної придатності на основі типологічного підходу відбувається поетапно. Перший етап включає психологічне навчання професії з метою виявлення вимог до людини. При цьому розкривається внутрішня структура діяльності, необхідний перелік психічних процесів, що потрібні для виконання даної дія-

льності. Інформацію щодо професійної діяльності отримують з різних джерел: вивчення інструкцій, документів, у яких регламентується діяльність; спостереження за діяльністю відповідних фахівців; бесіда з фахівцями про особливості професії, фотографування, кінозйомка, хронометраж професійної діяльності. Отримані результати узагальнюються у професіограмі, де віддзеркалюються особливості представленої професійної діяльності, основні дії, операції, їхня послідовність, необхідний рівень професійної підготовки, знання й уміння, режим праці і відпочинку, санітарно-гігієнічні умови, характерні психофізіологічні стани (монотонність, стомлення, емоційна напруженість).

З наступним кроком оцінюється ступінь значущості різних психічних властивостей і якостей особистості для ефективного виконання даної діяльності. Для цього, відповідно до проведеного опису професійних дій, визначаються властивості особистості, що забезпечують реалізацію кожної такої дії і визначають ступінь важливості різних психічних функцій для досягнення ефекту трудового процесу; тривалість завантаження психічної функції протягом усього трудового процесу. Такий аналіз дозволяє одержати середню оцінку значущості кожної психічної функції в забезпеченні окремих робочих операцій і трудового процесу в цілому.

За результатами діагностування професійної придатності необхідно визначати рівень професійної ідентифікації і здатність до професійного самовдосконалення, що завершують формуванням індивідуалізованої теорії самореалізації особистості в контексті життєвого і професійного шляху. Діагностуванню підлягають такі риси характеру, які визначають характерологічну цілісність й визначеність особистості. Наприклад, моральна вихованість, відповідальність, єдність переконань, слів і дій, оригінальність, урівноваженість тощо. Критеріями оцінювання характерологічної цілісності має стати достатня компетентність щодо свідомої побудови стилю життя, розв'язання проблем власного саморозвитку, життєвої компетенції, профільного самовизначення; набуття навичок саморегулювання почуттів; наявність певних адаптаційних навичок, розвиненість когнітивної, комунікативної та емоційно-вольової сфери в життєвому просторі особистості; здатність до оптимістичного сприйняття життя та орієнтація на успіх; розвиненість механізмів регуляції рольової поведінки; усвідомлення системи пріорите-

тів життєвих цінностей; міра відповідального ставлення особистості до життя; уміння будувати життя за власним життєвим проектом; компетентність у побудові свого життєвого шляху, відповідальність за власну долю і вчинки. Визначення характерологічної цілісності особистості дає можливість передбачити успіх самостійного вдосконалення професійних знань і умінь, що є запорукою професійної майстерності майбутнього фахівця, розкриття особистісних і професійних якостей, досягнення максимального співвідношення продуктивності життєдіяльності, становлення і трансляцію індивідуальності через результати праці.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок.

Діагностування професійної придатності майбутніх дизайнерів є багатомірною, багатоаспектною, багаторівневою системою, що відображає змістовну повноту дослідження розвитку індивідуальності особистості й спрямована на забезпечення ефективності виявлення найпридатніших за своїми індивідуальними якостями кандидатів до дизайнерської діяльності. Наукова розробка й практична реалізація процедури визначення професійної придатності потребує впровадження ряду діагностичних методик, що дають змогу визначити «сильні» творчі здібності, цілеспрямовано їх розвивати та використовувати у професійній дизайнерській діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуревич К. М. Психологическая диагностика детей и подростков. Москва : ИНФРА, 2005. 336 с.
2. Алексеева С. Основні підходи до визначення професійної придатності особистості в умовах сучасної професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. 2012. № 4. С. 62-67. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpto_2012_4_12
3. Дубравська Д. М. Основи психології : навч. посібн. Львів : Світ, 2001. 296 с.
4. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения. Москва : Академия, 2004. 304 с.
5. Корольчук М. С., Крайнюк В. М. Теорія і практика професійного психологічного відбору: навч. посібн. Київ : Ніка-Центр, 2006. 536 с.

6. Максимчук Н. П. Основи психолого-педагогічної діагностики: навч. посіб. Кам'янець-Подільський, 2002. 51 с.

7. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва : Педагогика, 1996. 256 с.

8. Собчик Л. Н. Диагностика индивидуально-типологических свойств и межличностных отношений: практ. руководство. Санкт-Петербург : Речь, 2003. 287 с.

9. Гатаурова-Осика Г. П. Технологія визначення професійної придатності та професійно важливих якостей особистості. *Проблеми сучасної психології* : зб. наук. праць. Київ, 2009. Вип. 6. Ч. 2. С. 279–282.

REFERENCES

1. Gurevy`ch K. M. Psy`xology`cheskaya dy`agnosty`ka detej y` podrostkov. Moskva : Y`NFRA, 2005. 336 s.

2. Alyeksyeyeva S. Osnovni pidxody` do vy`znachennya profesijnoyi pry`datnosti osoby`stosti v umovax suchasnoyi profesijnoyi osvity`. Naukovy`j visny`k Instytutu profesijno-texnichnoyi osvity` NAPN Ukrayiny`. Profesijna pedagogika. 2012. # 4. S. 62-67. Rezhy`m dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvipto_2012_4_12

3. Dubravs`ka D. M. Osnovy` psy`xologiyi : navch. posibn. L`viv : Svit, 2001. 296 s.

4. Kly`mov E. A. Psy`xology`ya professy`onal`nogo samoopredeleny`ya. Moskva : Akademy`ya, 2004. 304 s.

5. Korol`chuk M. S., Krajnyuk V. M. Teoriya i prakty`ka profesijnogo psy`xologichnogo vidboru: navch. posibn. Ky`yiv : Nika-Centr, 2006. 536 s.

6. Maksy`mchuk N. P. Osnovy` psy`xologo-pedagogichnoyi diagnosty`ky` : navch. posib. Kam'yanecz`-Podil`s'ky`j, 2002. 51 s.

7. Markova A. K. Psy`xology`ya professy`onal'y`zma. Moskva : Pedagogy`ka, 1996. 256 s.

8. Sobchy`k L. N. Dy`agnosty`ka y`ndy`vy`dual`no-ty`pology`chesky`x svojstv y` mezhly`chnostny`x otnosheny`j: prakt. rukovodstvo. Sankt-Peterburg : Rech`, 2003. 287 s.

9. Tataurova-Osy`ka G. P. Teknologiya vy`znachennya profesijnoyi pry`datnosti ta profesijno vazhly`vy`x yakostej

osoby`stosti. Problemy` suchasnoyi psy`xologiyi : zb. nauk. pracz`. Ky`yiv, 2009. Vy`p. 6. Ch. 2. S. 279–282.

S. Semenyuk

STUDY OF INDIVIDUAL CAPABILITIES OF FUTURE DESIGNERS FOR SUCCESSFUL PROFESSIONAL ACTIVITY

Abstract. *Obtaining valid and reliable information on predicting the success of the formation of professionally important personal qualities is facilitated by the usage of wide range diagnostic methods for assessing the professional aptitude of future specialists, capabilities for their professional development and achieving success in professional activity. The development of individual creative abilities of future designers is the key to their successful professional implementation and building a professional career. Professional aptitude is determined by a set of mental and psychophysiological characteristics of the individual, which are necessary and sufficient to achieve socially acceptable efficiency in professional activity. The determination of professional aptitude consists in evaluating the capabilities of future designers to master the content of design activities and draws up a specialized diagnostic procedure. In the process of diagnostics, the interrelationships of motivational, cognitive, operational and affective components of future designers, their readiness of individual typological properties for professional activity are studied. Based on the results of diagnostics, characterological features are analyzed and professional orientation is investigated. Determining the characteristics of the future specialist is an important condition for improving professional knowledge and skills, the key to their professional skills, achieving productivity, the formation of individuality through the results of work. Diagnosing the professional suitability of future designers is a multidimensional, multifaceted, multilevel system that reflects the content of the development of personality, ensures the effectiveness of identifying the most suitable individual qualities of future professionals to design.*

Keywords: *pedagogical diagnostics, testing, professional orientation, professional capabilities, professional self-determination.*

Дата подання рукопису: 12 березня 2020 р.

Дата прийняття до друку: 19 травня 2020 р.